

ŠALOM ALEHEM: „VESELI SIROTANI“

(Preveo sa ruskog M. M. Pešić)

Znameniti jevrejski pisac Šalom Alehem pisao je na „jidiš“; Rusi koji ga jako poštuju i uvažavaju preveli su ga na ruski, a M. M. Pešić preveo je Alehemovo remek-delo: „Veseli sirotani“ sa ruskog na naš jezik. Pa da li su sadržina i slog ove lepe knjige iole izgubili u tom dvostrukom prenošenju? Nesumnjivo je „jidiš“ svojim začudnim obrtima, svojom mešavinom reči, svojim specifičnim hebrejizmima — nešto izvanredno prikladno za lokalni humor Šaloma Alehema. Ko je Alehema čitao u originalu, na „jidiš“, bio je zapanjen činjenicom jednom: šta je taj pisac ostvario, gotovo nekim volšebnim načinom, a sve blagodareći svome živopisnom žargonu koji je vapijao za humorom, i za svakojakim leksičkim sudarima. Humor neobično zavisi od samog roda i reda reči, od razdeobe svakojakih šarenih jezičkih začina, od bezbroja živopisnih govornih preokreta. Humor Alehemov na „jidiš“ srastao je sa tim žargonom, izvire iz njega neodoljivo, kao da je prosto dušu dao jedan za drugoga. Ustvari pak „jidiš“ je stari nemački jezik (kojim se govorilo u Nemačkoj u doba kad su spevani „Nibelunzi“). Taj „srednjevisokonemački“ protkan je hebrejskim izrazima i reminiscencijama, slovenskim korenjem, slovenskim bojadisanim končićima i nitima. Ko bi i pomisliti mogao kada čuje „jidiš“ da je to, po zvuku, uglavnom, hebrejski jezik drevnoga nemačkoga junačkoga speva! Ako boga znate! Hitlerovi privrženici proglasili su taj idiom (misleći da je jevrejskoga porekla) kao nešto krajnje neblagozvučno, varvarski grleno, jednom reči — nakaradno po zvuku. Međutim zaključak zvanične nemačke nauke glasi: nibelunški jezik. Baš naročito po zvuku, po boji zvuka, po grlenosti (koja nam je poznata i iz drevnih nemačkih narečja u Švajcarskoj). To je utvrdio Institut za fonetiku pri Berlinskom univerzitetu. Uostalom, to je i prirodno: Jevreji su poneli na Istok, iz srednjevekovne Germanije — srednjevekovni nemački jezik.

Rusi su Alehema prevodili uglavnom živopisno, sa ljubavlju i sa mnogo komentara, da bi se shvatili nagli i neobični prelazi u slogu, u toku, u samoj frazi. Pešić je uneo u svoj prevod naročitu notu: toplu, starinsku, žubornu prisnost. Pešićev se prevod čita na dušak kao Janko Veselinović. Problem je bio težak i Pešić ga

je spretno rešio. Sačuvana je sva poezija izvornika. I najmanja pesnička aluzija došla je do svoga prava. Bez ikakve borbe: prirodno do svoga prava, — to joj pravo pripada i ono joj je dato. Mali ljudi koje opisuje Alehem žive uglavnom velikom poezijom koja ih pokreće. Možda će to koga začuditi. Otkud im snage za veliku poeziju? Otkud im nadahnuća za veliku poeziju? Zato su potrebni vekovi iskustava i nadahnuća. Oni su tu poeziju nasledili, kao njeni zakoniti baštinici. Ima li veće poezije od poezije Svetoga pisma? Još u molitvenome i liturgiskom pevajućem i popevajućem, zapevajućem i raspevanom originalu! Ima li veličanstvenije pesme od Pesme nad pesmama. Ima li uzvišenijih lirskih izliva i pesničkih blagoslova od Psalama, od kojih Evropa življaše stolicima, nalazeći u njima utehu i nadu? Nema. Pa sva ta ogromna poezija, eto, deinstvuje kao radnja i posle trideset i više vekova, i to gde? — Na tlu nekog sirotinjskog jevrejskog ogranka po palankama neizmerne Rusije. Poezija prožima sve te mlade ljude, i to kao nešto prirodno, rođeno, najličnije. I to najviša poezija, a ne šlageri poezije i sitne šljokice. Bajka, paralelne ekstaze, udvostručena nadahnuća. Ti ljudi, kad misle na ljubav: pred njima lebdi Pesma nad pesmama. Kad preduzimaju kakve bezazlene lične pothvate da se u teškom mukotrpnom opstanku snadu — njih hrabri pesma o Jestiri. Hrabre ih gorostasni proroci i vidici Biblije.

Pa zar su takvi bili Jevreji, u svojoj golemoj većini, po dalekim palankama carističke Rusije? Caristički zvanični predstavnici pozivali su na pogrom tih Jevreja, nazivali su ih kugom sveta. Takvi su bili, a ne onakvi kakvim ih je slikao carizam i njihove „crne sotnije“. Takvi su bili: željni samo malo opstanka, skromnoga kutka, željni dva tri gutljaja opstanka, dva tri zalogaja ljudske obične sreće, zadovoljni najmanjim i manjim od najmanjeg, većito gladni i žedni znanja i kabalističkih visokih apstrakcija do kojih su čeznuli da se dovinu. Njih su, u ime Hrista i Bogorodice, u ime svetoga Petra i svetoga Pavla, tamanile carističke crne sotnije u krvavim pogromima, svirepijem no i jedan pojedinačni crnački linč o kome se pišu toliki romani, o kojima piše Fokner. A veliki i znameniti jevrejski pisac, Šalom Alehem, nema ni jedne jedine reči mržnje i osвете za ruski narod: Alehem zna razliku između naroda i režima. Koliko je u svemu tome humanosti, političke zrelosti, i i najzrelije čovečanske psihologije! Za to je Alehema poštovao jedan Gorki. Za tako šta treba i duše i srca i pameti — sve u isti mah. Duša i srce bili bi nedovoljni.

Još jedared, da podvučem vanrednu nežnost Pešičevog prevoda, divne prelaze, gipke prelive, ubedljivu sigurnost koja je sve naslutila. Pešić je ostvario u svome prevodu i ovo: melodija mu je žuborna, melodija mu produhovljuje svakidašnji život i njegove zgode i nezgode. Sve je to tako prirodno da ni za časak ne sumnjamo ni u šta. Ne možemo da se otmemo utisku: tako je bilo, baš tako: poezija se udružila sa običnom javom, sve je to i istina i poezija, i poezija i istina, granice tu nema i ne može biti.

Stanislav Vinaver